

Julie var i sync med mig, sig selv og med resten af verden, virkede det som. Det første var skønt for mig, men de to andre var virkelig betagende kvaliteter. Og derfor var hun også så god at vende ideer, forløb, og spørgsmål med. Ud over at have et fagfællesskab som antropologer, købte vi en Land Rover sammen, og Julie blev min ven. Julies hjem i Arusha blev det transformerende sted på vej på og hjem fra feltarbejde. Hun må have set to meget forskellige personer: hvor den ene på vej på feltarbejde var bekymret over vejret, utålmodig, hvileløs, frustreret over papirarbejdet med tilladelser, mens den anden var nærmest hånlige mod alt andet end det feltarbejde, jeg allerede savnede at komme tilbage til. En, der søgte at presse sig ind i fremtiden, og en, der dvælede og kun kiggede ind i fortidens spejl. Julie fandt tid mellem alle deadlines til debriefing på bænken uden for huset med en kold Kili og en smøg, og hun lo og spurgte, men hun lod sig ikke rive med, og som en fantastisk kraft fik Julie fik mig i sync igen.”

*Thea Skaanes, antropolog, Ph.d., Museumsinspektør,
Moesgård Museum*

“Jeg mødte Julie i 2012 gennem vores fælles ven Thea Skaanes. Thea havde fortalt Julie om mig og givet hende mit CV, så hun kunne kontakte mig, hvis der kom noget arbejde. Jeg havde meget svært ved at finde arbejde i den periode. I 2013 ringede Julie til mig og fortalte om en mulighed for et job som daglig leder og projektleder i en NGO, som arbejdede med mentalt retarderede børn. Vi mødtes og snakkede og tog senere sammen til jobsamtalen, og jeg fik jobbet. Jeg arbejdede for NGOen i halvandet år. Julie og jeg holdt kontakten, og sommetider gav hun mig mindre opgaver, som hun betalte mig for. Jeg husker, at jeg brugte min første løn til at købe et køkkenskab. Vi fortsatte med at arbejde sammen, og vi begyndte at få større og større opgaver, og Julie betalte mig rigtig godt. Hun lærte mig at analysere data, at kode og at fortolke resultaterne. Vi havde det virkelig sjovt sammen, vi snakkede meget, og Julie var meget hjælpsom i forhold til at sende mit CV til forskellige store virksomheder og forsøge at få opgaver, som jeg kunne være med på. Med de penge, jeg tjente sammen med Julie, lykkedes det mig at åbne en lille café. Vi havde også en opgave i Tabora sidste år, som jeg tjente nok penge på til at investere i en rishøst-maskine. Julie var den bedste ven og leder jeg har haft i mit liv, og jeg vil savne vores gode samarbejde og ikke mindst vores tradition, når vi havde afsluttet en opgave: at tage ud og spise *mbuzi* (gedekød), *ndizi* (ris) og coca-cola. Vi elskede de ting begge to. Da Julie døde, havde vi netop fået en ny, stor opgave, som vi skulle arbejde på i 2019. Det nåede vi desværre ikke.”

*Jacqueline Mushi, social worker og feltassistent, Tanzania
(Oversat af redaktionen)*

Fra levende dyr i stalden til kød i køledisken

Medarbejderes erfaringer på danske gårde i forvandlingen fra dyr til mad

Af Inger Anneberg

De fleste danske husdyr lever i lukkede stalde, usynlige for de mennesker som skal spise dem – indtil de bliver til anonyme udskæringer i køledisken eller til andre former for mad. I denne artikel viser jeg, hvordan medarbejderne i staldene indgår i processen, når dyr transformeres til menneskeføde. Det sker blandt andet ved at oversætte dyr til tal og nogle af disse tal til lovgivning om hvad landmanden må eller ikke må udsætte dyr for. Medarbejderne i staldene skal kunne håndtere en række dilemmaer i hverdagen, mens denne proces står på. For eksempel skal de være effektive og hurtige på deres arbejdsplads, men de skal samtidig kunne knytte sig til dyrene – blandt andet for at kunne opdage forandringer hos dyret – og de skal være parate til at ændre på dyrenes kroppe.

Det er morgen i en so-stald i Midtjylland, og jeg følger med Mette, som går ned ad den smalle gang med søer i stier på hver side. Sektionen er fare-stalden, den del hvor søerne får deres unger. Stalden ser ud som de fleste danske so-stalde. Søerne står låst fast i hver sin bøjle. I bøjlen kan hun lige akkurat rejse sig og lægge sig, sådan som loven også kræver det, men ikke vende sig om. Tanken er, at ved at holde soen i en bøjle, kan pattegrisene nå at flytte sig ud til siderne, når soen lægger sig, og dermed lettere undgå at bliver klemt ihjel.

Lige nu er der stilhed, for der er fodret og søerne ligger på siden og hviler sig. Af og til grynter en af dem, og det tilkalder pattegrisene, som på lyden fra soen straks ved, at mælken nu løber til i yveret, og så skal de skynde sig, for det er kun få minutter ad gangen, at mælken er tilgængelig. Kampen om at komme til patterne er intens, og jeg er imponeret over den styrke de

nyfødte pattegrise udviser. De har et stærkt instinkt for at finde frem til den pat, som de næste uger skal være deres favorit.

Mettes daglige job er først og fremmest her i farestalden, hvor søerne lige har fået pattegrise. Hun vurderer blandt andet, om der er for mange grise til at soen selv kan passe dem, og hvis det er tilfældet bytter hun, så nogle pattegrise kommer til en anden so, der ikke har helt så mange pattegrise, eller de kommer til en ammeso, en so hvis kuld er sendt videre, fordi de kan fravænnedes efter 3-4 uger og overgå til fast føde så de kan vokse sig til slagtesvin. Nu overtager ammesoen så et nyt kuld frem for at blive sendt til inseminering igen.

Mette skriver på tavlen, som hænger over soens sti, når hun ændrer i antal pattegrise. I forvejen viser so-tavlen mange andre tal, for eksempel om det er første kuld eller hvor mange kuld soen hidtil har fået og hvor store. Mette noterer også, hvis hun behandler søerne med medicin, for eksempel hvis en so har feber i forbindelse med faring. Hun har travlt, det mærker jeg på hendes koncentration.

Mellem succes og sårbarhed

Jeg har som antropolog på Institut for Husdyrvidenskab på Aarhus Universitet arbejdet med flere forskellige forskningsprojekter, hvor husdyret og de mennesker, der arbejder med dem, er i centrum. I et af projekterne har jeg gennem feltarbejde i staldene samt interviews undersøgt medarbejdernes erfaringer med dyrevelfærd. I et andet har jeg undersøgt landmænds, medarbejders og dyrlægers syn på reduktion af antibiotika-forbruget i svineproduktionen. Mette var med i projektet om antibiotika. Hun fortalte mig over kaffen, at hun var træt af, at det var så stor en del af hendes arbejde at flytte rundt på pattegrisene. Hun problematiserede de produktionsvilkår, hun var en del af i hverdagen, nemlig at hun var nødt til at flytte pattegrise rundt, som måske i forvejen var sårbare. Dermed øgede hun risikoen for at sprede smitte og dermed øge forbruget af antibiotika.

“Jeg tror hver gang du flytter en gris, så bliver den mere sårbar. Og jeg flytter bare rigtig mange grise, for det er jeg nødt til. Nogle mener at det går ud over immunforsvaret. Den kommer jo til en ny so i en ny sti, hvor der måske er andre bakterier. Men jeg er nødt til det. Det hænger sammen med det store antal, vi får, og det system vi har. Jeg er også nødt til at lægge for mange ud til soen, helt op til 16. Det er for mange. Den her uge har jeg prøvet med 15, det hjælper noget. Men det betyder også bare, at jeg skal lave en ammeso mere eller to .. og så går jeg bare rundt til alle de andre hold, og hvis der er en som ser dårlig ud, så bytter jeg den ud med en af de gode, jeg har på vognen. Så det er virkelig meget byt. Og byt og byt. Jamen den her uge, har jeg været helt ved siden af mig selv, fordi jeg simpelthen skal tænke så meget. Det kræver virkelig koncentration og hukommelse.”

Mettes frustration er knyttet til det, som ofte fremstilles som en succeshistorie i dansk svineproduktion, nemlig at søerne er avlet til at kunne få flere og flere unger. Antal fødte grise per år ligger på omkring 43 millioner. Ulempen er at mange pattegrise i dag fødes ufærdige eller svage. Dødeligheden hos pattegrisene er da også markant. Nye tal fra Aarhus Universitet i 2018 siger, at antallet af pattegrise, der dør i diegivningsperioden er 5,3 millioner per år. De pattegrise, som overlever, skal videre i systemet og fedes op til slagtesvin. Derfor får de maksimalt 3-4 uger med mælk hos soen, hvor ungerne hos et vildsvin i naturen først bliver fravænnet efter 3-4 måneder.

Fra tal til lovgivning og kassekredit

Mettes pattegrise skal altså hurtigt vænne sig til fast føde, og det har maverne svært ved at tåle. Diarré er en af følgerne, og derfor er noteringen af forbruget af antibiotika en fast opgave for Mette og alle de ansatte. Alle de mange tal, som dyret forvandles til, lægges ind i ‘e-kontrollen’ – et redskab som både viser producenten, hvordan hans omsætning er (fx antal grise per so om året, antal døde og levendefødte) men også viser branchen, politikerne og forskerne, hvor der er succes eller problemer. Nogle tal kan bruges af landmanden i møder med pengeinstituttet til at overbevise hans bankforbindelse om at produktionen/kassekredit kan udvides. Andre tal går til

myndighederne og samles i statistikker på landsplan, for eksempel dødelighed, alder ved fravæning, sygdomme eller mængden af medicin der bruges. Disse tal kan føre til, at politikerne forlanger undersøgelser/forskning, som måske senere fører til lovgivning. Dyrevelfærdslovgivning bliver i Danmark kontrolleret af staten, og på den måde vender Mettes registreringer tilbage til landmanden, men nu er grisen omformet til en juridisk virkelighed, som ejer og ansatte kan møde, hvis der kommer kontrol af dyrevelfærdsloven.

Renselse i landbruget

Jeg har i mit arbejde med moderne landbrug brugt den franske sociolog og antropolog Bruno Latour til at forstå de paradokser, som opstår, når forvandlingen fra dyr til mad sker i et sammensurium af behov for profit, lovgivning og medarbejdernes møde med dyret. Latour taler om det moderne samfunds håndfaste skelnen mellem tro og viden, politik og videnskab, kultur og natur, mennesker og ting, og han beskriver disse modsætninger som resultater af en renselse (purification). I denne renselse filtreres de mere brogede elementer fra – og der skabes hybrider, diffuse fænomener som ikke passer ind i de modsætninger vi ellers lever med og som delvis dækker over dem. I landbruget opstår der hybrider, når for eksempel dyr omformes til tal, der viser hvor stor en eksport vi har af svinekød, eller når landbruget i reklameøjemed forsøger at sælge sine kulturelt forarbejdede produkter som 'naturlige'. Det moderne liv i staldene er illustreret ved, hvordan dyr er adskilt fra mennesker (og dermed kan gøres til et objekt for profit eller en maskine), men hvor det samtidig er inhumant at lade dyr lide. I takt med at vores moderne velfærdssamfund har minimeret lidelse for mennesker, er der blevet plads til også at lade dette ske for dyrene.

Hos medarbejderne i staldene betyder det moderne staldliv blandt andet, at de skal indgå i en regulering af sig selv – de skal kunne ændre på grisens krop, som jeg viser i næste afsnit. De skal også kunne påføre kalven smerte og ubehag, alt sammen for at sikre at dyret kan blive til menneskeføde i bestemte staldsystemer. Og samtidig skal de passe på med at vise sentimentalitet omkring dyrene.

Modvilje, overgivelse, tilvænning

For medarbejderne er det altså en del af hverdagen, at dilemmaer står i kø, når tæmningen af dyrets krop, behov og personlighed finder sted. I en so-stald møder jeg Carsten, som passer 600 søer og mange hundrede pattegrise i en mellemstor produktion. I stalden overværer jeg, hvordan han på dag tre i pattegrisenes liv kastrerer hangrisene, fordi man i Danmark ikke vil risikere at slagte ikke-kastrerede grise, hvis kød kan udskille en ubehagelig vammelig lugt, når det steges. I samme runde skærer Carsten et stykke af grisens hale, fordi svineproducenterne har erfaring for, at grisene ellers risikerer at bide i hinandens haler og få sår og smerter. Den risiko kan blandt andet opstå, fordi de nysgerrige grise går tæt sammen og har for lidt at beskæftige sig med. På et næsten bart spaltegulv kan de ikke komme til at stikke trynen i noget og rode, som det ellers er grisens natur. Mange andre aspekter kan få grisen til at interesse sig for stifællernes haler: Er grisen stresset? Er der træk i stalden? Er der noget galt med foderet, så mavepine får grisen til at reagere?

Carsten taler om, at han egentlig slet ikke synes, det er i orden at ændre på dyrets krop.

“Der er jo en grund til at de er skabt som de er, tænker jeg. Og så gælder det om at lave mindst muligt om på det, for jeg kan godt mærke, at det er træls, vi skal gøre det”.

Er det noget I diskuterer med hinanden som medarbejdere eller med ledelsen?

“Nej, egentlig ikke. Altså, jeg kan jo ikke få ført nogle igennem. Det (arbejdet) er jo stillet an på den nemmeste måde, og grisene trives jo også, de vokser jo pænt og sådan”.

Citatet viser, at Carsten har opgivet at ændre på den del af arbejdsprocessen, som han er led og ked af, for det er ikke noget, han synes, han kan ændre på ene mand, og han har ikke nogen at drøfte sine tanker med. Som jeg ofte så det hos medarbejderne, har han vænnet sig til at påføre dyrene smerte, fordi det nu engang er “stillet an” sådan, og han synes også dyrene vokser og trives på trods af eller måske netop på grund af de mange forskellige indgreb, som hører med til hverdagen.

Nogle medarbejdere håndterer problemet med at påføre grisene smerte med en forklaring om, at det måske ikke er så slemt for grisene. Af ældre landmænd har de fået fortalt, at grisen ikke har et smertecenter den første uge af livet. Andre synes ikke grisen virker smerteplaget, når den sættes ned i stien igen, efter at der er skåret i dens krop. Andre forklarer, at ja, de er overbevist om at dyret føler smerte, men hvis de er hurtige og dygtige til deres arbejde kan de reducere smerten. Meget må man lære at leve med, hvis man vil beholde jobbet, og noget af det handler om at overvinde sin modvilje.

Egne veje, effektivitet og arbejdsvilkår

I processen, når dyret bliver et produktionsdyr, skal det reguleres på alle mulige måder, via kroppen, via foderet, via de stalde de går i og gennem medarbejderens indsats. Om den proces fortæller flere medarbejdere, at de forsøger at finde deres egne veje, som gør, at de kan forsvare deres arbejde, men samtidig er de altid underlagt en række arbejdsvilkår, hvor tid og effektivitet spiller en stor rolle. For eksempel fortæller Marie, ansat på en svinegård, at hun vægter at bruge tid til at tildele lidt ekstra halm til søer, som virker frustrerede og bider i inventaret. Uden denne ekstra tid, som det tager, ville hun ikke trives – og grisene skal faktisk ifølge loven have noget at rode i og beskæftige sig med, men om det er halm kan producenten selv afgøre. Det kan også være en træklovs i en kæde hængt op på stiens væg. Marie har været på gårde, hvor det ikke blev prioriteret at give halm, fordi det tog for lang tid, men hun har siden skiftet job for at

finde et sted, hvor hun ikke var underlagt det samme konstante tidspres eller krav om effektivitet, som hun ikke synes gav hverken hende eller dyrene god velfærd. Ved at se efter om den enkelte so mistriives, oplever Marie at hun har et blik for soens behov og dermed også for sine egne behov som menneske.

Spørgsmålet om tid og effektivitet går igen på en kvæggård, hvor jeg i nogle dage går med på morgenmalkeholdet. Klokkeren er fem, når jeg møder i efterårsmørket, og jeg kan høre malkemaskinernes summerende rytme og se lyset i en sprække i porten. Jeg skifter hurtigt til kedeldragt og støvler i et forrum, hvor medarbejdernes tøj og fodtøj står eller hænger i et virvar mellem spande, køleskab og knager, opslagstavle med instrukser og et bord med en computerskærm, hvor den enkelte kos data er synligt.

I malkegraven, hvor jeg er i øjenhøjde med bagben og yvere på 24 køer, 12 i hver side, er to mand i gang med døgnets første ud af tre malkninger, mens en tredje går ud blandt de køer, som endnu ikke er malket og sørger for, at næste hold af de i alt 400 malkekøer er parat. Radioen spiller høj musik, og jeg må råbe før de får øje på mig. Nu er jeg kommet her nogle morgener allerede, og de kender mig. Jeg får straks lov at gå til hånd hos Adam fra Eritrea, som er eneste ikke-rumænske ansatte, høj og kraftig og med et larmende, smittende humør, når han forsøger sig med rumænske brokker. Med mig afprøver han sit danske, men ofte slår vi over i engelsk. Han er klar over, at jeg er klodset. Jeg finder fint ud af at vaske yvere med de varme klude, men når malkemaskinekopperne skal sættes op på yveret er det svært, min foretrukne venstrehånd virker kejtet og gør, at jeg får givet de fire slanger med

sugekopperne et forkert vrid. Gang på gang må han hen og hjælpe, fordi sugekopperne falder af igen og dingler i deres snor lige over gulvet, mens koen flytter uroligt og nervøst på bagbenene.

Pludselig er vi alene, for Micky, den anden medarbejder, er gået over i en sidebygning, hvor de drægtige køer befinder sig. En af dem har lige fået en kalv – og jeg gør tegn til Adam, at jeg smutter efter Micky for at se hvad der sker. Micky har allerede samlet den våde, vakkelvorne kalv op og holder den fast mellem benene. Den er smurt ind i sand og blod, og han trækker kalvens hoved bagover og åbner dens mund med en hånd. Hurtigt og smidigt presser han med den anden hånd et langt smalt rør, en sonde ned i dens mund og vi-

dere ned gennem spiserøret. I en beholder, som hænger ved siden af på et stativ, er råmælken, og nu får kalven 3-4 liter i maven. Uden råmælken får den et dårligere immunforsvar, men at få mælken direkte ved at patte ved koen sker for de færreste kalve i dag. Bagefter lægger Micky kalven i en trillebør og kører den over til kalvehytterne, hvor den lægges ind i en bunke halm.

“Er det ikke svært? Det med at lægge sonden i halsen?”, spørger jeg (vi taler engelsk sammen) og Micky forklarer at jo, det kan godt gå galt, for med sonden kan man skade kalven: “Jo, vi kan risikere at slå den ihjel. Den kan få mælken i lungerne,“ siger han. Han ville foretrække at give kalven råmælken med en flaske, men er blevet oplært i, at han skal bruge sonden. Jeg spørger om han har diskuteret det med kollegerne?

“Nej, det er jo ikke os, der laver reglerne. Og med sonden er det langt hurtigere. Hvis vi er to, der malker og en af os skal gå fra og tage os af den nyfødte kalv, så har man ikke tid til at give den mælk med en flaske. Det tager virkelig lang tid. Vi skal øremærke kalven, desinficere navlestrengen, give den mælk og flytte den i boks, og så er sonden altså mere effektiv (...) og folk her på gården har jo haft kvæg i mange år. De har haft nok tid til at bestemme, hvad der er godt og hvad der er dårligt..”

En af hans kolleger, Francis, siger om det at bruge sonde, at han på sin vis helst så kalven patte ved koen, men straks efter at han har sagt det, ændrer han vinklen og beskriver det som gammeldags og umuligt, hvis man vil drive en forretning.

“At kalven patter ved koen...det er jo selve livet. Det repræsenterer livet. Det er sådan det bør være. Jeg tror, det er bedst for kalven og for moderen. Det er ikke godt for koen, at vi tager kalven, men det ville omvendt være en dårlig forretning at lade den blive. For det er jo hvad det er i sidste ende, forretning. Det er jo ikke velgørenhed, det her, det er den brutale virkelighed”.

Er der noget du ikke ville acceptere at gøre?

“Vold. Vold mod dyr. Sonde til en kalv er ikke vold (...) Når en kalv er nyfødt, og selv om vi holder den fast, så er det jo for dens egen skyld. Vi må undgå at sonden går forkert. Jeg har været på gårde, hvor man gav råmælken med en sutteflaske men det her er mere effektivt. Ja, det skaber ubehag, men de er for unge til at blive traumatiserede. At lade kalven patte ved koen er fra forrige århundrede. Gammeldags. At give sonde er fra vores århundrede”.

Det naturlige dyr

Spørgsmålet om, hvad der er dyrets ‘natur’, og hvilke hensyn man som ansat skal tage til et dyrs behov, kommer ofte op i samtalerne med medarbejderne. ‘Naturlighed’ er, når man spørger os som forbrugere i diverse undersøgelser, af stor betydning for, hvordan vi synes dyr skal have det, før vi vil spise dem. Køerne skal på græs, grisene skal gå udendørs og rode i jorden, høns og slagtekyllinger skal kunne komme ud af de store haller for at skrabe eller støvbade. Men hos nogle af medarbejderne hører jeg, at ‘naturlighed’ konstant er til forhandling – begrebet bliver forstået i lyset af deres praktiske erfaringer og i en kontekst af krav om effektivitet i hverdagen. Som eksemplet med sondefodring af kalve viser, kan man godt på en og samme tid mene, at sondefodring er unaturligt og alligevel gå ind for det, fordi det er effektivt. At det i loven er forbudt at sondefodre kalve per rutine kommer ikke op i vores samtale. Medarbejderne håndterer dagligdagen efter, hvad de er op-

lært i er bedst for kalven, og hvad de selv kan håndtere rent tidsmæssigt. Loven spiller her en mindre rolle, for uanset hvad er det ikke muligt for en inspektør fra Fødevarestyrelsen at kontrollere, om kalvene er sondefodrede per rutine eller om det kun sker for en enkelt svag kalv i ny og næ.

Den hemmelige nærhed

Senere, i en anden kvægstald, trækker den ansatte, Niclas, mig til side. Han vil vise mig en særlig malkeko, som han har givet navnet Rositta. Den ko, forklarer han, kan noget specielt. Den ved nemlig, hvornår *han* har det skidt, og så kommer den til ham og lægger hovedet på hans skulder som trøst. Den reagerer også med uro og sorg, når dens venner blandt køerne føres til slagt, siger han. Rositta ligner ikke de andre. Den er mere rødlig og lavbenet og han viser hende frem med stor ømhed. Men Niclas har holdt det for sig selv, at han har en favorit-ko. For hvis Rositta en dag skal slagtes, ikke giver mælk nok eller ikke kan blive drægtig vil han ikke vise, at netop den ko betyder noget særligt for ham.

At opnå nærhed til dyrene er vigtigt for dyrenes trivsel, forklarer flere medarbejdere. Du kan ikke få føling med dem og opdage for eksempel mistrivsel, hvis du ikke ser dem. Nogle gange er travlheden og effektiviteten din modstander. Andre gange er det en frygt for at virke sentimental. William, en polsk medarbejder, viser mig billeder af hans yndlingsgris, en lille strithåret gris med dværgvækst. Han gemte grisen i en stor slagtesvinebesætning mellem de andre grise i lang tid. For midt mellem de tusindvis af ens slagtegrise, havde han brug for den lille, mærkelige dværggris til at le over, tage billeder af, skabe relation til. Han var klar over, at opdagede ejeren den, ville

den ende som grill-gris, hvad da også skete til sidst. Men billederne havde han endnu.

Når modsætninger mødes

Tilknytning til dyret samtidig med effektivitet er en rød tråd når medarbejderne arbejder med at forvandle dyr til kød. Den danske antropolog Adam Veng har i sit speciale fra 2018 været på feltarbejde på tre forskellige svineproduktioner. Hans analyse viste blandt andet, hvordan svineproduktionen i Danmark, uanset om den er økologisk eller konventionel, er centreret omkring et ethos af optimering. Gennem sit feltarbejde viste han, hvordan svineproducenters konstant forsøger at optimere deres produktion. Det kræver, at ejere og ansatte vælger at udvikle sig selv mod nye attituder og egenskaber for at kunne producere kapitalistiske varer til neoliberale markeder. I optimeringens navn må ejerne balancere og prioritere centrale værdier i produktionen, og når ansatte skal gøre levende grise til salgbare varer, må de i praksis lære at tænke på dyrene som "produktionsgrise" frem for som vanlige grise.

I mine møder med medarbejderne har jeg således set, hvordan medarbejderne i praksis må lære at oversætte dyret til produktionens logik, og jeg genkender Vengs analyse af det ethos af optimering, som opstår i husdyrproduktionen.

Men samtidig er der en bevægelse den anden vej, som kan læses som en omsorg for det enkelte dyr midt i produktionens logik og dermed også en omsorg for sig selv som menneske. Jeg kan se en trang hos medarbejderne til at udtrykke og tale om nogle af de dilemmaer, som opstår i hverdagen, når et dyr bliver et produkti-

onsdyr, som bliver til kød. Skal de gå med til at ændre på dyrets krop? Hvad er meningen med at bytte rundt på pattedyr i et væk? Hvordan kan jeg skaffe mig tid til at give frustrerede søer en ekstra håndfuld halm? Hvem kan jeg fortælle, hvordan det er at mærke koen Rosittas store tunge hoved trøstende på min skulder? I en videre analyse ville jeg nok dykke nærmere ned i det aspekt, at medarbejderne skal kunne rumme *alle* de mange dyr, hvis de skal drage omsorg for dem, men der er også visse dyr de knytter sig mere til end andre.

Forslag til videre læsning

Anneberg, Inger og Nils Bubandt (2016). Dyrevelfærdsstaten. Grisens Krop, velfærdens historie og selve livets politik i Danmark. *Velfærdsstaten 2. Tidsskriftet Antropologi* nr.73, 2016: 111-136.

Anneberg, Inger, Nils Bubandt og Mette Vaarst (2013). Pigs and profits: hybrids of animals, technology and humans in Danish industrialised farming. *Social Anthropology* 21, 4 (542-559) 2013.

Medarbejdernes erfaringer med samt syn på dyrevelfærd i dansk husdyrproduktion. DCA-rapport nr. 105, 2017. <http://web.agrsci.dk/djfpublikation/index.asp?action=show&id=1247>.

Veng, Adam (2018). "Det system, vi er under, det skal vi sørge for er optimalt." Etik, tid og økonomi i optimering af moderne dansk svineproduktion. Kandidatspecialeafhandling ved Institut for Antropologi, Københavns Universitet.

Alle fotos er taget af forfatteren.

Om forfatteren

Inger Anneberg er journalist, master i sundhedsantropologi og ph.d. i kommunikation om dyrevelfærd. Hun er ansat som seniorforsker på Institut for Husdyrvidenskab på Aarhus Universitet i Foulum. I sin forskning beskæftiger hun sig med relationer i landbruget mellem landmænd, ansatte og husdyr samt med både danske myndigheders og EU's rolle i forhold til dyrevelfærd.